

ดอกไม้จันทร์ : การศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้ในการออกแบบ และพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้วัสดุทดแทนในท้องถิ่น

Dok-Mai-Chan : A Study of Applying Product Design and Development by Using Substitute Materials from Local Areas

พิทักษ์ น้อยวังคลัง¹, ยูพาวดี น้อยวังคลัง²

Pitak Noiwangklang,¹ Yuphawadee Noiwangklang²

บทคัดย่อ

งานหัตถกรรมดอกไม้ประดิษฐ์ประเภทดอกไม้จันทร์มีหลากหลายรูปแบบ มีคุณค่าด้านความงาม การใช้ประโยชน์ และคติความเชื่อทางสังคม ผู้วิจัยเห็นว่าวัสดุ และองค์ความรู้ในท้องถิ่นสามารถนำมาประยุกต์เพื่อประดิษฐ์ให้มีรูปแบบ เนื้อหา และธรรมเนียมในพิธีมาป็นกิจศพไม่แปรเปลี่ยน จึงนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาโลกทัศน์เกี่ยวกับดอกไม้จันทร์จากผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้ใช้ประโยชน์ในภาคอีสาน 2) เพื่อพัฒนางานออกแบบดอกไม้จันทร์ให้มีรูปแบบ เนื้อหา วัสดุ และกรรมวิธีการผลิตเหมาะสมกับความต้องการของสังคมปัจจุบันให้มีลักษณะเป็นผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย 3) เพื่อศึกษากระบวนการผลิต การพัฒนางานออกแบบดอกไม้จันทร์ให้มีรูปแบบเหมาะสม การใช้สีย้อมจากธรรมชาติ ความหมาย การปรับปรุงคุณภาพของวัสดุ และบรรจุภัณฑ์ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจจากผู้จำหน่าย และผู้ใช้ประโยชน์ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้ใช้ประโยชน์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบวัดความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพ และปริมาณ นำเสนอผลการศึกษารูปแบบพรรณนาวิเคราะห์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) โลกทัศน์เกี่ยวกับดอกไม้จันทร์ พบว่า ผู้ผลิตมีคติความเชื่อว่าเป็นสิ่งไม่เป็นมงคล เป็นของผี ผีจะมานำดวงวิญญาณไปด้วย ห้ามนำเข้าบริเวณที่อยู่อาศัย อาจทำให้เกิดการเจ็บป่วยเสียหาย การประดิษฐ์ดอกไม้จันทร์ต้องสวยงามเพราะเป็นการทำบุญส่งวิญญาณ รูปแบบการผลิตนิยมประดิษฐ์เป็นดอกกุหลาบซ้อนจากกระดาษสี ดอกกุหลาบซ้อนจากกระดาษย่นสีขาว และดอกกุหลาบตูม ดอกกุหลาบซ้อนจากกระดาษสี ผู้จำหน่ายมีคติความเชื่อว่าเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับ การจำหน่ายต้องซื้อราคาถูก ดอกไม้จันทร์รูปแบบประณีตราค่าแพง ผู้ใช้ประโยชน์เชื่อว่าการปฏิบัติตามประเพณีเป็นการไว้อาลัย ระลึกถึงคุณความดี ส่งดวงวิญญาณผู้ล่วงลับสู่สุคติภูมิ 2) การพัฒนางานออกแบบดอกไม้จันทร์ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นต่อวัสดุสังเคราะห์ พืช และสัตว์ เห็นด้วยอย่าง

¹ รองศาสตราจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² ครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ โรงเรียนท่าขอนยางพิทยาคม จังหวัดมหาสารคาม

ยิ่ง ($\bar{X}=4.54$) จัดทำภาพร่างแบบแนวคิดโดยใช้วัสดุสังเคราะห์ 5 แบบ พืช 10 แบบ และสัตว์ 6 แบบ รวม 21 แบบ ผู้เชี่ยวชาญประเมินร่างแบบแนวคิด เห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X}=4.51$) 3) กระบวนการผลิต การพัฒนางานออกแบบดอกไม้จันทร์ สร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบ จำนวน 21 แบบ บรรจุภัณฑ์ 2 รูปแบบ ผู้เชี่ยวชาญประเมินผลิตภัณฑ์ต้นแบบ เห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X}=4.64$) บรรจุภัณฑ์แบบกล่อง เห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X}=4.67$) บรรจุภัณฑ์แบบถุง เห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X}=4.62$) 4) ความพึงพอใจดอกไม้จันทร์ต้นแบบที่พัฒนา ผู้จำหน่าย และผู้ใช้ประโยชน์ มีความพึงพอใจเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X}=4.61$) จำแนกตามชนิด พบว่า อันดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดจำนวน 2 ชนิด คือ ผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากต้นโสน “กุหลาบหนู” “ดาวเรือง” เห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{X}=4.76$) อันดับที่น้อยที่สุดจำนวน 1 ชนิด คือ จากโบลาน “กุหลาบ” เห็นด้วย ($\bar{X}=4.42$)

คำสำคัญ : ดอกไม้จันทร์, การออกแบบ, การพัฒนาผลิตภัณฑ์, วัสดุทดแทน

Abstract

Dok-Mai-Chan is a (kind of artificial wood flower that is placed on the site of a cremation), They have forms and are valued for their social beliefs. The researcher recognizes they are still used in that its local materials and funeral ceremonies. The purpose of this study was: 1) to study the producers, sellers and users' worldviews and 2) to develop the flowers forms, materials and procedures for modern society. 3) to study the production process and develop it by using natural dyes, quality material, and packaging. 4) to study the sellers. and the users' satisfaction. A random sample was divided into 3 groups: producers, sellers, and users. The instruments were a questionnaire survey, interview and satisfaction statistics. The data were then analyzed by using mean and standard deviation. The presentation was described with the graphic art, photos and statistics.

The results were as follows: 1) people's worldviews about **Dok-Mai-Chan** namely the belief of the producers are that it should not be brought into the house because it belongs to the ghosts that could bring back illness and death. The beautiful and popular forms were the artificial rose style, such as those that overlap with colorful paper, the crepe paper and the bud rose. The belief of sellers is that it was for making merit to death, and the sellers had to buy cheap but neat ones for sale. The belief of users is that it was for sending the sense of grief, thought of goodness and spirit to the heavens. 2). **Dok-Mai-Chan** design development was from synthesized materials, plant materials and animal materials. Experts' opinions on the materials, concept sketches and packaging strongly agree.

Keywords: Dok-Mai-Chan, design, product development, material substitution.

บทนำ

ภาคอีสาน เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติ และภูมินิเวศ มีที่ราบลุ่ม ที่ราบสูง ภูเขา ทางศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี มีกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กูย เขมร บรู ชาวบน ไทดำ ผู้ไท พวน ลาว จึงมีความหลากหลายด้านวัฒนธรรม สะท้อนถึงรากเหง้าความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนสืบเนื่องจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ศรีศักร วัลลิโภดม (2533 : 271-273) กล่าวถึง กลุ่มคนในภาคอีสานมีแบบแผนการดำเนินชีวิตที่หลากหลาย แสดงออกถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ด้านระบบความคิด คติความเชื่อ จารีต ประเพณี พิธีกรรม และประเพณีงานศพมีความแตกต่างกัน แต่ส่วนใหญ่ยังคงรูปแบบการประกอบพิธีศพตามศาสนพิธีเป็นแนวเดียวกัน

ประเพณีเกี่ยวกับการตายของชาวอีสาน เมื่อมีคนตายนำศพไปเผาที่เมรุ หรือที่เผาศพชาวอีสานเรียกว่า “การส่งสการ” ดังที่ ปรีชา พิณทอง เขียนพิธีประจำชีวิตเกี่ยวกับการตายซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของชีวิต ร่างของคนตายเรียกว่าซากศพ มีประเพณีเกี่ยวกับศพ ได้แก่ อาบน้ำศพ หวีผมศพ นุ่งห่มผ้าศพ รดน้ำหอมศพ เอาเงินใส่ปากศพ คำหมากใส่ปากศพ ชีผึ้งปิดตาปิดปาก มัดศพ ที่ปลงศพ หว่านกาละพฤกษ์ มาติกาบังสุกุลศพ ฯลฯ (ปรีชา พิณทอง, 2525 : 39-59) ผู้ร่วมงานพิธีฌาปนกิจศพนำดอกไม้จันทน์ไปวางยังที่เผาศพ เพื่อแสดงความเคารพ

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าทรงทราบภาพได้คิดค้นนำไม้จันทน์ประดิษฐ์เป็นแผ่นบางๆ มัดเป็นข้อเรียกว่า “ดอกไม้จันทน์” สำหรับผู้เข้าร่วมงานศพนำไปวางยังที่เผาศพ และถือปฏิบัติแพร่กระจายจวบจนปัจจุบัน (ระบุกตอทอม, ดอกไม้จันทน์อาชีพเสริมสร้างรายได้. <http://www.kapook.com.view/35466>. มกราคม 29, 2552) ดอกไม้จันทน์มีนัยว่าเป็นของสูง ของต้องห้าม ธรรมเนียมการใช้ดอกไม้จันทน์มีตรวมกับรูปทอง และเทียนทอง

เพราะมีคติความเชื่อว่ากลิ่นหอมจากดอกไม้จันทน์จะนำดวงวิญญาณผู้ล่วงลับสู่สวรรค์ ภายหลังไม้จันทน์ขาดแคลน จึงเปลี่ยนเป็นวัสดุอื่นมาประดิษฐ์ทดแทน เช่น ต้นโสน กระดาษ ฯลฯ แต่ไม่ได้ส่งผลให้วัตถุประสงค์ หรือความหมายการใช้แปรเปลี่ยน

ดอกไม้จันทน์ในภาคอีสานนิยมรูปแบบดอกกุหลาบ ดอกแก้ว ไซส์ขาว สีครีม หรือสีดำ วัสดุจากกระดาษ การผลิตเรียบง่าย ขาดความประณีตด้วยเหตุดังกล่าวหากมีการศึกษาโลกทัศน์ชาวอีสานเกี่ยวกับดอกไม้จันทน์จากผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้ใช้ประโยชน์ สู่การพัฒนาออกแบบ การผลิตให้เป็นผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย พัฒนาระบบการผลิต การปรับปรุงคุณภาพของวัสดุทดแทนจากวัสดุสังเคราะห์ พืช และสัตว์ ย่อมนำไปสู่การประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ที่มีรูปแบบ เนื้อหา สี สัน ที่แปลกใหม่ ส่งผลให้ทัศนคติของผู้ใช้ประโยชน์เกิดความรู้สึกระลึกถึงผู้ล่วงลับ ผ่อนคลายความเศร้า กอปรกับองค์ความรู้จากการศึกษา สามารถนำไปถ่ายทอดเชิงอนุรักษ์ พัฒนา และส่งเสริมให้ผู้สนใจนำไปประกอบอาชีพในท้องถิ่นได้

วัตถุประสงค์

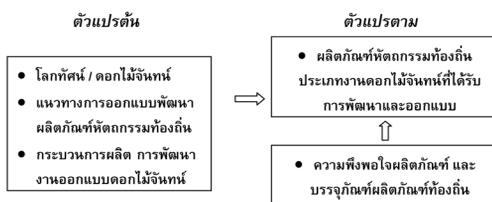
1. เพื่อศึกษาโลกทัศน์เกี่ยวกับดอกไม้จันทน์จากผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้ใช้ประโยชน์ในภาคอีสาน
2. เพื่อพัฒนางานออกแบบดอกไม้จันทน์ให้มีรูปแบบ เนื้อหา วัสดุ และกรรมวิธีการผลิตเหมาะสมกับความต้องการของสังคมปัจจุบัน ให้มีลักษณะเป็นผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย
3. เพื่อศึกษากระบวนการผลิต การพัฒนางานออกแบบดอกไม้จันทน์ให้มีรูปแบบเหมาะสม การใช้สีย้อมจากธรรมชาติ ความหมาย การปรับปรุงคุณภาพของวัสดุ และบรรจุภัณฑ์
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจจากผู้จำหน่าย และผู้ใช้ประโยชน์

สมมติฐานการวิจัย

ผู้บริโภคมีความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ดอกไม้จันทร์ที่ได้รับการพัฒนา และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ในระดับเห็นด้วย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาข้อมูลโลกทัศน์ ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จันทร์ การออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ดอกไม้จันทร์ ประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินผู้ประดิษฐ์กับสิ่งประดิษฐ์ของดักลาส ดี แอนเดอร์สัน (Douglas D. Anderson) ดังนี้ คือ แนวคิดสร้างสรรค์ของผู้ประดิษฐ์ จุดประสงค์การใช้ (Function) วัสดุ (Materials) อุปกรณ์ (Tools) กรรมวิธีในสิ่งประดิษฐ์ (Individual past Experiences) และประสบการณ์ต่อสิ่งประดิษฐ์ (วรณ์ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน. 2531 : 30-39) การศึกษาความพึงพอใจของผู้จำหน่ายและผู้ใช้ประโยชน์ต่อผลิตภัณฑ์ดอกไม้จันทร์ที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาขึ้น 5 ด้าน ได้แก่ การใช้ในงานฉาบปกิฉพ รูปทรง-วัสดุสวยงาม ขนาดและราคาเหมาะสม มีความเป็นไปได้ด้านการผลิตซ้ำ และความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์โดยรวมแนวคิดทางทฤษฎีนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบและพัฒนา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการออกแบบและพัฒนา

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยคุณภาพเชิงทดลองพัฒนา และการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการศึกษารากฐานการตั้งสังคม สิ่งประดิษฐ์ท้องถิ่น การพัฒนางานออกแบบ สร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบ และวัดความพึงพอใจผู้จำหน่าย และผู้ใช้ประโยชน์ ผู้วิจัยออกแบบการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาข้อมูลเอกสารด้านโลกทัศน์ กลุ่มตัวอย่าง ผู้เกี่ยวข้องกับดอกไม้จันทร์ ได้แก่ ผู้ผลิต 5 คน ผู้จำหน่าย 5 คน และผู้ใช้ประโยชน์ 5 คน ศึกษารูปแบบ วัสดุ และกรรมวิธีการผลิตดอกไม้จันทร์ในท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม รวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพนิ่ง กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหว และตัวอย่างของจริง รวบรวมวัสดุสังเคราะห์ พืช และวัสดุจากสัตว์ ใช้แบบสอบถามประเมินความเหมาะสมการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ และบรรจุภัณฑ์ จากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ผู้จำหน่าย 5 คน และผู้ใช้ประโยชน์ 5 คน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโลกทัศน์เชิงคุณภาพ ข้อมูลเอกสาร คุณภาพวัสดุ การแปรรูป ผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยเลือกใช้สถิติพื้นฐานคำนวณค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำผลการวิเคราะห์มาปรับปรุงสู่กระบวนการออกแบบทดลองประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ บรรจุภัณฑ์ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ และประเมินความพึงพอใจจากผู้จำหน่าย และผู้ใช้ประโยชน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยเลือกใช้สถิติพื้นฐานคำนวณค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. นำเสนอผลการศึกษา โดยการพรรณนาวิเคราะห์ประกอบภาพถ่าย ภาพลายเส้น และวิธีการทางสถิติ

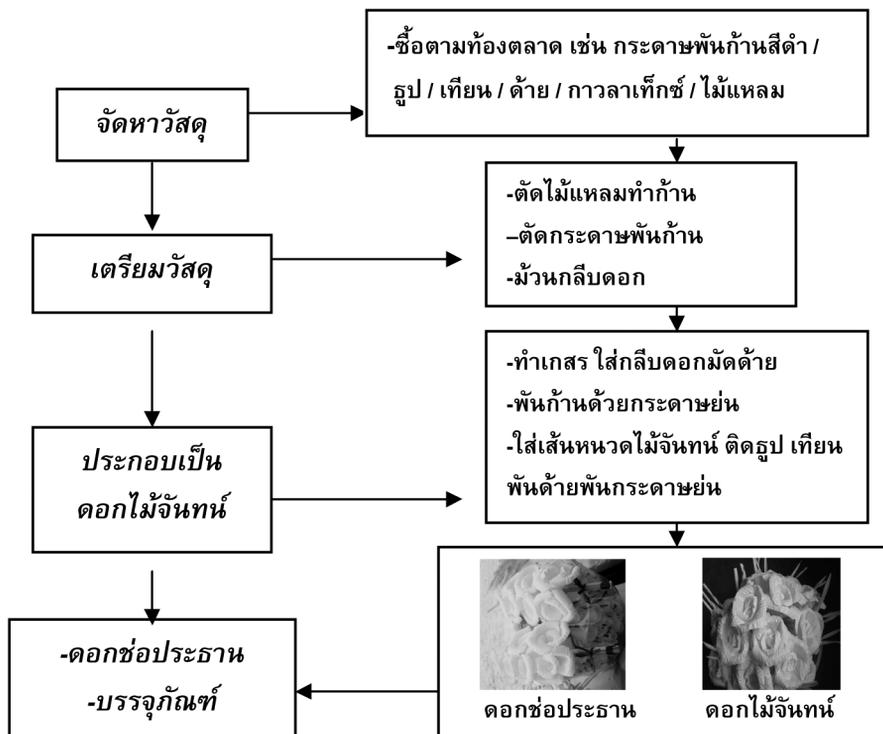
สรุปและอภิปรายผล

สรุป

1. โลกทัศน์เกี่ยวกับดอกไม้จันทร์

ผู้ผลิต ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ และการรวมกลุ่มของสมาชิกในหมู่บ้าน กระบวนการผลิต ผู้ผลิตมีคติความเชื่อ

ต่อดอกไม้จันทร์ว่า เป็นสิ่งไม่เป็นมงคล เป็นของผี ห้ามนำเข้าไปบริเวณที่อยู่อาศัย ผีจะมานำดวงวิญญาณไปด้วย และอาจทำให้เกิดการเจ็บป่วยเสียชีวิตได้ ขณะเดียวกันยังถือคติว่าสามารถประกอบเป็นอาชีพ และต้องประดิษฐ์ให้สวยงาม เพราะเป็นการทำบุญส่งวิญญาณ รูปแบบการผลิตนิยมประดิษฐ์เป็นดอกกุหลาบซ้อนจากกระดาษสี กระดาษย่นสีขาว และดอกกุหลาบตูม-ดอกกุหลาบซ้อนจากกระดาษสี กระบวนการผลิตดอกไม้จันทร์สามารถสรุปเป็นแผนผังได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการผลิตดอกไม้จันทร์ในท้องถิ่น

ผู้จำหน่าย ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านจำหน่ายหีบศพ ร้านจำหน่ายดอกไม้ ร้านจำหน่ายเครื่องสังฆภัณฑ์ และตัวแทนบริษัทประกันชีวิต ให้บริการในลักษณะเป็นส่วนประกอบเสริมกับสินค้าหรือบริการชนิดอื่น ๆ มีคติความเชื่อว่าเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับ การจำหน่าย

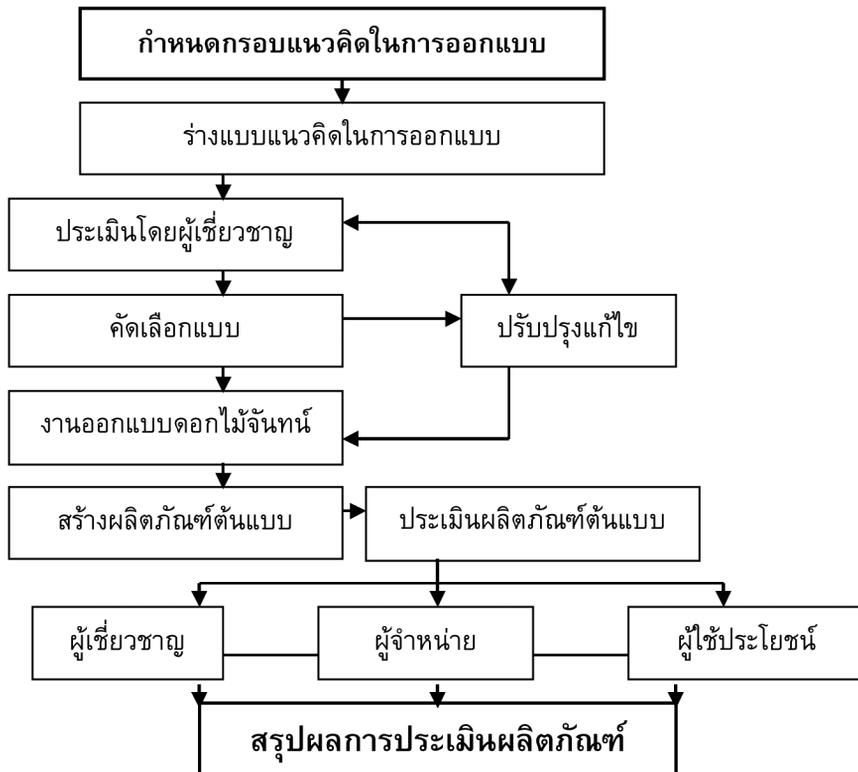
ต้องซื้อราคาถูก ดอกไม้จันทร์ที่ประณีตราคาแพง ผู้ใช้ประโยชน์ ปฏิบัติตามประเพณี ใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญในงานศพพวงหรีด เครื่องบูชา และเชื่อว่าเป็นการไว้อาลัย ระลึกถึงคุณความดี การส่งดวงวิญญาณผู้ล่วงลับสู่สุคติภูมิ

2. การพัฒนางานออกแบบดอกไม้จันทร์

จากการศึกษาวัสดุสังเคราะห์ พีช และจากสัตว์ ผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นต่อวัสดุ ค่าเฉลี่ย 4.54 ความหมายเห็นด้วยอย่างยิ่ง นำผลการศึกษาโลกทัศน์ วัสดุ ชนิดดอกไม้ ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จัดทำภาพร่างแบบแนวคิด

การออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยใช้วัสดุสังเคราะห์มาประดิษฐ์ดอกไม้จันทร์ 5 แบบ จากพีช 10 แบบ และจากสัตว์ 6 แบบ รวม 21 แบบ ผู้เชี่ยวชาญประเมินร่างแบบแนวคิด ดำเนินแบบ การประยุกต์ใช้วัสดุ รูปทรง และนัยทางวัฒนธรรม ผลคะแนนค่าเฉลี่ย 4.51 ความหมายเห็นด้วยอย่างยิ่ง

ลำดับขั้นตอนการออกแบบผลิตภัณฑ์ดอกไม้จันทร์ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงลำดับขั้นตอนการพัฒนาออกแบบดอกไม้จันทร์

ร่างแบบแนวคิดผลิตภัณฑ์ดอกไม้จันทร์ จำนวน 21 แบบ ดังตัวอย่างภาพที่ 4

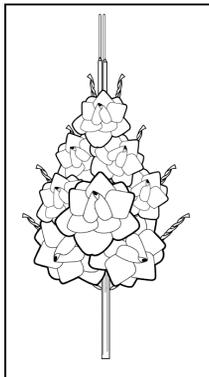
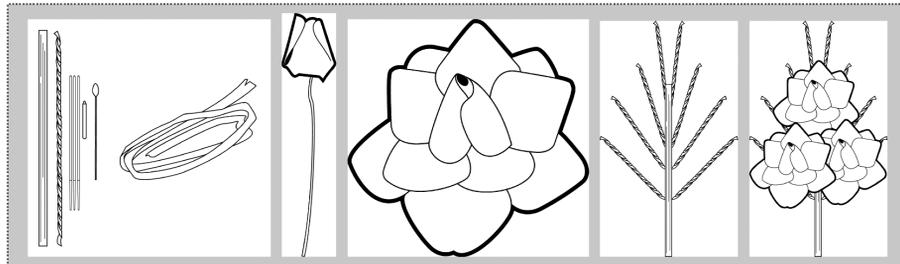

ดอกไม้จันทร์ : การศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้ในการออกแบบ และพัฒนาผลิตภัณฑ์
โดยใช้วัสดุทดแทนในท้องถิ่น ออกแบบและพัฒนาโดย ยูพาวดี น้อยวงศ์คลัง

ผลิตภัณฑ์ : ดอกไม้จันทร์

ชื่อผลิตภัณฑ์ (Product Name) : ดอกไม้จันทร์จากกระดาษ “กุหลาบซ้อน”

แนวคิด (Concept) : ดอกกุหลาบ สื่อถึงความรัก อาลัย สิ่งสวยงาม นำกระดาษเป็นวัสดุในการผลิตดอกกุหลาบซ้อนให้มีรูปแบบสวยงาม สีสันสดใสตามชนิดกระดาษ

ผลิตภัณฑ์ร่างต้นแบบ

กระบวนการผลิต

วัสดุ : กระดาษทำดอกไม้จันทร์ ตัดเป็นแผ่นกลีบกุหลาบ 4 กลีบ ไม้แหลมยาว 6 นิ้ว หนวดไม้จันทร์ กระดาษทิชชูกว้าง 2 นิ้ว ยาว 6 นิ้ว กาว ด้าย ฐูปยาว 1.5 นิ้ว เทียนยาว 1 นิ้ว กระดาษย่นสีดำ

อุปกรณ์ : กรรไกรตัดกระดาษ

วิธีทำ : กระดาษทิชชูพับครึ่งตัดเป็นเส้นแถบตรงยาว 1 นิ้ว พันไม้แหลมเป็นเกสร กลีบที่ 2-4 มัดติดรอบไม้ พันก้านด้วยกระดาษย่นสีดำ ใส่หนวดไม้จันทร์ ฐูป เทียน พันก้านให้แน่นและปิดด้วยกระดาษย่นสีดำ

ภาพที่ 4 ตัวอย่างภาพร่างแบบแนวคิดดอกไม้จันทร์จากกระดาษ “กุหลาบซ้อน”

3. กระบวนการผลิต การพัฒนางานออกแบบดอกไม้จันทร์

ประดิษฐ์ดอกไม้จันทร์ต้นแบบ 21 แบบ บรรจุภัณฑ์ 2 รูปแบบ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็น

ต่อผลิตภัณฑ์ต้นแบบโดยรวม ค่าเฉลี่ย 4.64 ความหมายเห็นด้วยอย่างยิ่ง จำแนกตามชนิดดอกไม้จันทร์พบว่า อันดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดจำนวน 3 ชนิด คือ ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ

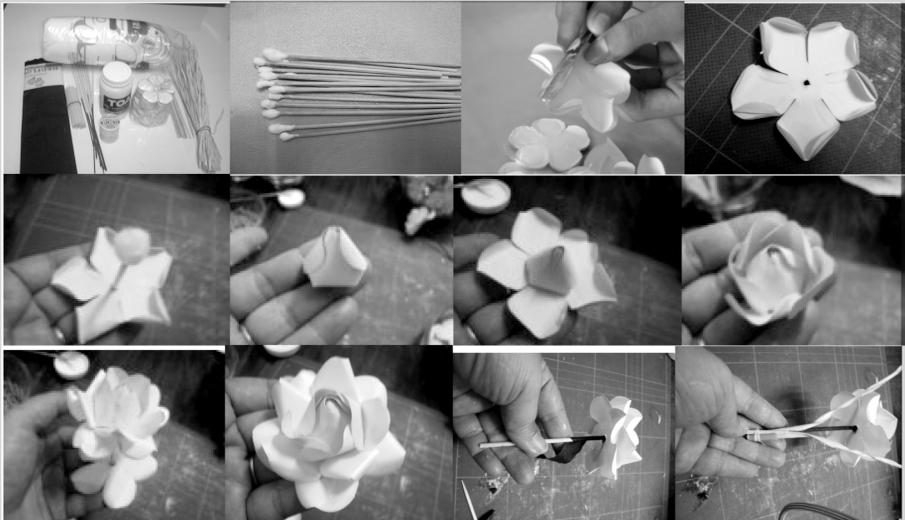

ดอกไม้จันทร์ : การศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้ในการออกแบบ และพัฒนาผลิตภัณฑ์
โดยใช้วัสดุทดแทนในท้องถิ่น ออกแบบและพัฒนาโดย ยุพาวดี น้อยวงศ์

ผลิตภัณฑ์ : ดอกไม้จันทร์

ชื่อผลิตภัณฑ์ (Product Name) : ดอกไม้จันทร์จากกระดาษ “กุหลาบซ้อน”

แนวคิด (Concept) : ดอกกุหลาบ สื่อถึงความรัก อาลัย สิ่งสวยงาม นำกระดาษเป็นวัสดุในการผลิตดอกกุหลาบซ้อนให้มีรูปแบบสวยงาม สีสันสดใสตามชนิดกระดาษ

ดอกไม้จันทร์

ดอกช่อประธาน

ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ

กระบวนการผลิต

วัสดุ : กระดาษกลีบกุหลาบยาว 2.5 นิ้ว ไม้แหลมพินสำลี ยาว 5 นิ้ว เส้นหวดไม้จันทร์ยาว 10 นิ้ว กาว ด้าย ระบุยาว 1.5 นิ้ว เทียนยาว 1 นิ้ว กระดาษย่นสีดำกว้าง 1 ซม.

อุปกรณ์ : กรรไกรตัดกระดาษ ช้อน

วิธีทำ รีดกลีบกุหลาบให้ม้วนงอด้านข้าง กลีบที่ 1 หายกลีบขึ้นใช้ไม้แหลมพินสำลีแทงตรงกลางกลีบหากาวแล้วพับตั้งเป็นรูปสามเหลี่ยมดอกตูม กลีบที่ 2 หายกลีบขึ้นใช้ไม้แหลมแทงตรงกลางกลีบหากาวพับให้ตั้งขึ้น กลีบที่ 3-4 คว่ำกลีบลงใช้ไม้แหลมแทงตรงกลางกลีบหากาวพับให้ตั้งขึ้น ติดกลีบจนครบ พันก้านด้วยกระดาษย่นสีดำ ใส่เส้นหวดไม้จันทร์ใส่รูปเทียนใช้ด้ายพันให้แน่นปิดด้วยกระดาษย่นสีดำ นำดอกไม้จันทร์มัดเป็นช่อ 8 ดอก ได้ดอกช่อประธาน สำหรับประธานในพิธี และคณะพระภิกษุสงฆ์

ภาพที่ 5 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ดอกไม้จันทร์จากกระดาษ “กุหลาบซ้อน”

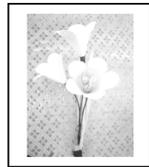
ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ต้นแบบ : ดอกไม้จันทน์ 21 รูปแบบ และบรรจุภัณฑ์ 2 รูปแบบ

“กุหลาบซ้อน”

“กุหลาบมอญ”

“ชวนชม”

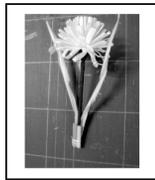
“บานบุรี”

“ลีลาวดี”

“กุหลาบหนู”

“ดาวเรือง”

“เบญจมาศ”

“บานชื่น”

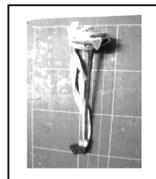
“ดาวเรือง”

“กุหลาบ”

“บานชื่น”

“กุหลาบ”

“เทียนสวรรค์”

“บานชื่น”

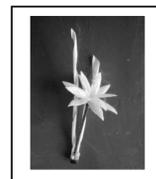
“ดาวกระจาย”

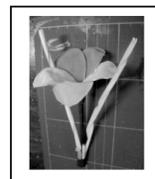
“ปัตตาเวีย”

“กระดุมทอง”

“เทพพนม”

“ชวนชม”

“อรุณเบิกฟ้า”

“บรรจุภัณฑ์ดอกไม้จันทน์แบบสูง”

บรรจุภัณฑ์ดอกไม้จันทน์แบบกล่อง

ภาพที่ 6 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ ดอกไม้จันทน์ และบรรจุภัณฑ์

ดอกไม้จันทร์จากกระดาษ “ชวนชม” ไบยางพารา “บานชื่น” ริงไหม “ดาวกระจาย” ค่าเฉลี่ย 5.00 อันดับที่น้อยที่สุดจำนวน 3 ชนิด คือ ผ้า “บานบุรี” โสน “บานชื่น” ไบลาน “กุหลาบ” ค่าเฉลี่ย 4.53 บรรจุภัณฑ์แบบกล่อง ค่าเฉลี่ย 4.67 ความหมายเห็นด้วยอย่างยิ่ง บรรจุภัณฑ์แบบถุง ค่าเฉลี่ย 4.62 ความหมายเห็นด้วยอย่างยิ่ง

4. ความพึงพอใจดอกไม้จันทร์

ดอกไม้จันทร์ต้นแบบที่พัฒนา จำนวน 21 แบบ ผู้จำหน่าย และผู้ใช้ประโยชน์ มีความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้ในงานฉาบปกิฉพ รูปทรง-วัสดุสวยงาม ขนาดและราคาเหมาะสม มีความเป็นไปได้ด้านการผลิตซ้ำ มีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์โดยรวม ค่าเฉลี่ย 4.61 ความหมายเห็นด้วยอย่างยิ่ง จำแนกตามชนิด พบว่า อันดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดจำนวน 2 ชนิด คือ ดอกไม้จันทร์จากต้นโสน “กุหลาบหนู” “ดาวเรือง” ค่าเฉลี่ย 4.76 ความหมายเห็นด้วยอย่างยิ่ง อันดับที่น้อยที่สุดจำนวน 2 ชนิด คือ จากโบลาน “กุหลาบ” ค่าเฉลี่ย 4.42 ความหมายเห็นด้วย ไบตองแห้ง “กุหลาบ” ค่าเฉลี่ย 4.46 ความหมายเห็นด้วย

อภิปรายผล

ผลการศึกษาความพึงพอใจผู้จำหน่าย และผู้ใช้ประโยชน์ ให้ความหมาย เห็นด้วยอย่างยิ่ง สูงกว่าสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ผู้บริโภคมีความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ดอกไม้จันทร์ที่ได้รับการพัฒนา และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในระดับเห็นด้วย เนื่องจาก

ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้ใช้ประโยชน์ดอกไม้จันทร์ในประเพณีงานศพ ถือเป็นปฏิบัติสืบเนื่องเป็นส่วนสำคัญที่ขาดไม่ได้ในงานศพพุทธการี เครือญาติ และเชื่อว่าเป็นการไว้อาลัย รำลึกถึงความดี ส่งดวงวิญญาณสู่สุคติภูมิ สอดคล้องกับ ปราณี วงษ์เทศ (2534 : 21-24) ได้สรุปว่า ประเพณีส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิด ความเป็นอยู่ของมนุษย์

เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการสูญเสีย ทุกสังคมล้วนมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย พิธีกรรมแสดงออกในรูปแบบ และสัญลักษณ์ตามความเชื่อสืบเนื่องมาจากสังคมในอดีต สอดคล้องกับ พระยาอนุমানราชชน (2515 : 118-296) สรุปว่า พิธีงานศพเป็นการดำเนินพิธีกรรมอย่างมีแบบแผนเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ตาย ญาติ หรือสมาชิกร่วมในสังคม และสอดคล้องกับ เสถียรโกเศศ (2531 : 17-173) กล่าวถึงประเพณีการตาย เหตุที่ต้องทำศพ เหตุการตาย วิญญาณ ความจำเป็นที่ต้องทำศพ จาริตประเพณี พิธีทำศพ พวงหรีดไวทุกข์ เผาศพ ปลงศพ ชักผ้ามหาบังสุกุล รูปเทียนเผาศพ

การศึกษาวัสดุสังเคราะห์ วัสดุจากพืช วัสดุจากสัตว์ และชนิดของดอกไม้ ผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นต่อวัสดุ ค่าเฉลี่ย 4.54 ความหมายเห็นด้วยอย่างยิ่ง จัดทำภาพร่างแบบแนวคิดในการออกแบบโดยใช้วัสดุสังเคราะห์มาประดิษฐ์เป็นดอกไม้จันทร์ 5 แบบ จากพืช 10 แบบ และวัสดุจากสัตว์ 6 แบบ รวม 21 แบบ ประเมินร่างแบบแนวคิดจากผู้เชี่ยวชาญ ผลคะแนนเฉลี่ย 4.51 ความหมายเห็นด้วยอย่างยิ่ง

ประดิษฐ์ดอกไม้จันทร์ต้นแบบ จำนวน 21 แบบ บรรจุภัณฑ์ 2 รูปแบบ ผู้เชี่ยวชาญ ให้ความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์ต้นแบบโดยรวม ค่าเฉลี่ย 4.64 ความหมายเห็นด้วยอย่างยิ่ง บรรจุภัณฑ์แบบกล่อง ค่าเฉลี่ย 4.67 ความหมายเห็นด้วยอย่างยิ่ง บรรจุภัณฑ์แบบถุง ค่าเฉลี่ย 4.62 ความหมายเห็นด้วยอย่างยิ่ง สอดคล้องกับ ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่าง ศิลปินผู้ประดิษฐ์กับสิ่งประดิษฐ์ ที่ว่า แนวคิดสร้างสรรค์ของผู้ประดิษฐ์ รูปแบบ รายละเอียด จุดประสงค์การประดิษฐ์ วัสดุ อุปกรณ์ ทักษะฝีมือ และประสบการณ์ที่มีต่อสิ่งประดิษฐ์ (วรรณิ วิบูลย์ สวัสดิ์ แอนเดอสัน. 2531 : 30-39.) ในส่วนของการย้อมสีธรรมชาติ สอดคล้องกับ ยุพาวดี น้อยวังคลัง และพิทักษ์ น้อยวังคลัง (2543) ศึกษากระบวนการย้อมสีเส้นกดด้วยสีธรรมชาติ กับสีเคมี และกระบวนการทอรวมทั้งการแปรรูปผลิตภัณฑ์

จากเสื่อกก วัสดุย่อยสลายให้สีสนสวยงาม แต่ทำให้สีนเปลี่ยนวัสดุ เพิ่มขึ้นตอนการปฏิบัติงาน สีนเปลี่ยนเวลา แร้งงาน และทุนทรัพย์ อาจส่งผลกระทบต่อการทำงาน อย่างไรก็ตามผู้จำหน่าย และผู้ใช้ประโยชน์ ประเมินความพึงพอใจดอกไม้จันทร์ต้นแบบ มีความคิดเห็นค่าเฉลี่ย 4.61 ความหมายเห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะ

1. เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ครอบคลุมกว้างขวางยิ่งขึ้น ควรมีการศึกษาในพื้นที่ภูมิภาคอื่นๆ
2. ควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันระหว่าง ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้ใช้ประโยชน์เกี่ยวกับโลกทัศน์
3. ควรศึกษาวัสดุทดแทนอื่น เพื่อพัฒนาออกแบบดอกไม้จันทร์ กระบวนการผลิต และการออกแบบดอกไม้จันทร์ให้มีรูปแบบที่เหมาะสม

4. องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปถ่ายทอดในเชิงอนุรักษ์ พัฒนา และส่งเสริมให้กับผู้สนใจนำไปประกอบอาชีพหลัก หรืออาชีพเสริมในท้องถิ่นได้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากเงินอุดหนุนโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม งบประมาณแผ่นดินประจำปี 2553 ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญเป็นอย่างสูงที่อนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือ การพัฒนา ออกแบบ ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ เสนอแนะแนวทาง และให้คำปรึกษา ขอขอบพระคุณกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านท้องถิ่นในฐานะผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้ใช้ประโยชน์ดอกไม้จันทร์ที่สละเวลาให้ออกนุเคราะห์ข้อมูล จนสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

เอกสารอ้างอิง

- กระปุกดอทคอม. (n.d.) ดอกไม้จันทร์ อาชีพเสริมสร้างรายได้. มกราคม 29, 2553 <http://www.kapook.com.view/35466>.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543) การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2534) พิธีกรรมเกี่ยวกับการตายในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ฟ.
- ปรีชา พิณทอง. (2525) ประเพณีโบราณ. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม.
- ยุพาวดี น้อยวังคลัง และพิทักษ์ น้อยวังคลัง. (2543) การศึกษากระบวนการย่อยสลายสีสนกกด้วยสีธรรมชาติกับสีเคมี และกระบวนการทอ รวมทั้งการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก. ม.ป.ท.
- วรรณิ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอสัน. (2531) "ศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่น," ใน พื้นถิ่นพื้นฐาน : มิติใหม่ของคติชนวิทยาและวิถีชีวิตสามัญของพื้นบ้านพื้นเมือง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้ว การพิมพ์.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. (2533) แหล่งอารยธรรมอีสาน. กรุงเทพฯ : มติชน.
- เสถียร โกเศศ. (2531) ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตการตาย. กรุงเทพฯ : แม่คำผาง.
- อนุমানราชชน, พระยา. (2515) ประเพณีต่างๆ ของไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.